

žanca Indijanska zima zajema izsek iz življenja misionarja Friderika Ireneja Barage. Biografijo moramo pojmovati pogojno, in sicer tako: avtor si je vzel biografsko vsebino Baragovega življenja med leti 1821 in 1831 kot podlago za svoje videnje in svojstveno obravnavo kranjskega misionarja. Gre za obdobje iz Baragovega življenja, ko avtor meni, da so se izoblikovale najpomembnejše odločitve moža, ki je posvetil svoje življenje delu in veri med severnoameriškimi Indijanci. Baragovo delo je bilo precej širše kot zgolj ožje misionarsko, in to je dalo Rožancu dovolj možnosti, da biografsko okostje prilagodi svojim pisateljskim potrebam in videnjem. Človeški faktor je tisti, ki privlačuje Rožanca, po eni strani je zavezan predstavi, ki jo imamo skozi razne biografije o Baragi – omenimo vsaj Rebulo – po drugi strani pa se čuti pisateljsko toliko razvezanega, da si omogoči

dovolj široko, pa osebno barvito upodobitev, kjer poleg realij dobi tudi fantazija – nikakor ne fantastika – dovolj svobodne razsežnosti. Take možnosti Rožancu očitno ustrezajo: ne želi se podrediti strogi in zapeti faktografiji, s tem pa ima še vedno širok razmah za tiste osebne eksistencialne vzgibe in ravnanja, ki so bila za Barago v omenjenih letih očitno usodna in jih avtor skozi svojo prizmo preokupacij vtke v roman. Rožancu ne gre za sakralizacijo Barage, pač pa za človeški dejavnik v živem človeku, kjer mu je edino ljubezen lahko končni razsodnik o nekem življenju in dejanju. Niz situacij je pisatelj postavil kot izziv, bodisi v biografskem smislu bodisi kot vozlišče človeške nravi in dejanj, ki bralca nočejo pustiti v breztežnem udobju, ampak ga silijo do soodnosa in lastnega premisleka. Knjiga ima lepo opremo Cvete Stepančič. Igor Gedrih

Z obrobja vsakdanjosti

SPORNE RAZSEŽNOSTI VELIKE ZMAGE

V torek, 28. marca, so bile v Skupščini SR Srbije sprejete spremembe republiške ustave, ki sta jim že pred tem pritrčili tudi skupščini obeh avtonomnih pokrajin. Po zaslugi javnih medijev vsi vsaj približno vemo, kaj vse se je ta dan dogajalo: medtem ko so v Beogradu zmagovalci v družbi pomenljivo številnih zastopnikov zveznih oblasti rezali slavnostno pogačo, praznili sode in steklenke ter plesali kolo po Terazijah in Bulevarju revolucije, so se v Prištini, Podujevu, Žuru in še nekaterih kosovskih krajih streljali albanski demonstranti in pripadniki vsejugoslovanskih enot milice, državljani iz drugih krajev Jugoslavije pa smo se spraševali, čemu je v resnici vse to potrebno. Javno je bilo zastavljeno vprašanje, ali Srbija res ni mogla počakati kak mesec, da bi morda aktivisti ZK in SZDL vendarle vsaj pomirili, če že ne prepričali albansko prebivalstvo, da so predlogi sprememb ustrezni, in da njihova enakopravnost in pravice pokrajine v resnici sploh ne bodo prizadete, kakor so sicer prepričevali vso Jugoslavijo? Odgovori na takšna vprašanja so se kmalu začeli pojavljati, najprej sramežljivo tiho in nato že tudi glasneje; tudi v javnih občilih in političnih komentarjih. Nenadoma je postalo vprašljivo, ali niso morda spremembe srbske ustave celo do neke mere v nasprotju z določbami zvezne ustave. Kaže namreč, da za nekatere pomembne odločitve znotraj Srbije ni več potrebno soglasje skupščin obeh pokrajin in da se odloča v bistvu z večino glasov v republiški skupščini in se tako v okviru te skupščine pravzaprav določi obvezno sta-

lišče za vso republiko, ki pa ima po logiki zvezne ustave v zvezni skupščini še vedno tri glasove (od osmih). Lahko torej pride do primerov, ko bo v skladu z republiško ustavo pokrajinama ali eni od njiju vsiljeno stališče, ki ga bo potem morala zagovarjati tudi na zvezni ravni, čeprav bo, denimo, šlo za izrazito »ožje-srbski« interes. Vsiljuje se torej misel, da je morda s temi spremembami do neke mere prevarana celo federacija oziroma, so žrtve teh sprememb lahko tudi druge republike, ki so jih doslej prepričevali, da se jih zaplet z ustavo republike Srbije navsezadnje ne tiče. Še bolj pa kaže, da je bila dobesedno izigrana večina prebivalstva na Kosovu. Usodna tretja točka amandmaja 47 k Ustavi SR Srbije, s sprejemom katere se je 23. marca Skupščina AP Kosovo odpovedala načelu, da se ustava oziroma spremembe republiške ustave lahko sprejmejo samo s soglasjem pokrajin, namreč še ni bila vključena v osnutek amandmajev, predlog amandmajev pa je, kot vemo, bil v javni razpravi le nekaj več kot dva tedna, in to v razmerah »izrednega stanja«, ko so o tem predlogu lahko razpravljali samo politični forumi, ki so bili že pred tem očiščeni vseh »motečih elementov«. Kljub vsem zagotovilom predsedstva SFRJ, da so bili motivi povsem drugačni, se je praktično izkazalo, da so bili izredni ukrepi v največji meri uvedeni ravno zato, da je Srbija lahko izsilila sprejem amandmajev, vključno s pravkar opisano manipulacijo v zvezi s 3. čl. amandmaja 47. Kot državljani SFRJ, ki vendarle še goji nekaj minimalnih iluzij v zvezi s to državo, ne morem razumeti, da jugoslovska politična javnost ob tem surovem kršenju političnih pravic, če že ne pravic pa vsaj osnovnih pravil demokracije, molči, kot da se ni nič posebnega zgodilo. In če vse to, kar ugotavljamo, vsaj do neke mere drži, moramo dodati še to, da je raven politične etike dosegla v tej državi doslej najnižjo možno točko. Dejstvo, da državljani praktično niso bili obveščeni o spremembi, ki usodno prizadeva njihovo politično prihodnost, ali da vsaj niso imeli nikakršne praktične možnosti, da o njej artikulirajo kakršnokoli stališče; dejstvo, da je predsedstvo države uvedlo izredne ukrepe in potem dovolilo, da republiške oblasti izkoristijo nastale razmere za uveljavitev svojih zahtev na opisani način, da je ta oblast dejansko pripravljena storiti vse za doseg svojih ciljev, in da je ne ustavijo niti človeške žrtve. Po tem, kar se je marca dogajalo na Kosovu, je vsekakor treba ugotoviti, da ta oblast nima več nikakršnega moralnega alibija za to, da kritizira katerikoli drugi režim v svetu, naj bo vojaški, rasističen ali kakršenkoli že.

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V osmi številki praškega časopisa Literární měsíčník je v uvodu objavljen sklop prispevkov ob sedemdesetletnici češko-slovaške republike z naslovom *Domovina našega življenja*. V njem Milan Blahynka piše o češki književnosti v prvi republici. Josef Hotmar piše v prispevku z naslovom *Postanek na poti k samostojnosti* o zametkih oblikovanju češkoslova-

ške države, gledanih s stališča dogajanj in priprav v Franciji in Švici v zadnjem letu prve svetovne vojne. *Stranka, revolucija in dandanašnji* je naslov prispevka, v katerem Jaroslav Matějka opisuje prehojeno pot češkoslovaške komunistične partije. Jiří Kotalík piše o češki umetnosti v dvajsetih letih in njeni povezanosti z razvojem. Václav Holzknecht piše o češki glasbi ob njeni sedemdesetletnici. V nadaljevanju objavlja Věra Adlová novelo z naslovom *Safari style*. Helena Po-